

Lausunto eduskunnan talousvaliokunnalle Euroopan komission Euroopan investointien vakautusjärjestelyä ja vakautustukirahastoa koskevista ehdotuksista (U 86/2018 vp)

Euroopan komissio julkisti 31.5. 2018 ehdotuksen asetukseksi, joka koski Euroopan investointien vakautusjärjestelyn perustamista (COM (2018) 387 final). Ehdotuksen mukaan Euroopan unioniin perustettaisiin vakautustukirahasto, jonka rahoituksesta sovittaisiin erillisellä hallitustenvälisellä sopimuksella. Valtioneuvoston kirjelmä U 86/2018 ottaa kantaa em. ehdotuksiin.

Vakautusjärjestelyn päämääränä olisi tukea euroalueen jäsenvaltioita kun niiden talouteen kohdistuu laaja, epäsymmetrinen häiriö. Järjestely mahdollistaisi julkiset investoinnit kun niiden toteuttaminen edellyttäisi rahoitusta markkinoilta ja kun valtion mahdollisuudet saada ko. rahoitusta ovat heikentyneet. Ehdotuksessa Euroopan komissio ottaisi jäsenvaltion puolesta rahoitusmarkkinoilta lainaa ja välittäisi sen jäsenvaltioille. Järjestelyyn liittyisi korkotuki, jonka ansiosta laina olisi järjestelyn piirissä olevan jäsenvaltion näkökulmasta korotonta. Korkotuesta aiheutuvat kustannukset maksaisi vakautustukirahasto, ja jäsenmaiden vakautustukirahastolle maksamat maksut perustuisivat jäsenmaiden keskuspankkien rahoitustuloon.

Suomen finanssipolitiikan viritys on ollut viime vuosina Euroopan Unionin käyttämillä mittareilla arvioituna pikemminkin myötäsyklistä eli suhdannevaihteluita voimistavaa kuin vastasyklistä eli suhdannevaihteluita tasoittavaa.¹ Kirjelmässään valtioneuvosto esittää, että (Suomessa 2012-14 vuosina vallinneeseen taantumaan verrattuna) vakavampiin ongelmiin ajautuneiden maiden tulisi noudattaa samaa epäonnistunutta politiikkaa, jota Suomi on harjoittanut. Kirjelmän mukaan tilanteessa, jossa johonkin jäsenvaltioon kohdistuu niin vakava epäsymmetrinen häiriö, että sen luotonsaanti markkinoilta uhkaa käydä mahdottomaksi, jäsenvaltion ”tosiasiallinen haaste ei ole lainanoton ja finanssipoliittisen elvytyksen lisääminen vaan markkinoiden luottamuksen palauttaminen finanssipolitiikkaa kiristämällä” (U 86/2018, s. 7).

Kuten komission ehdotuksessa huomautetaan, koko euroalueella sovelletaan samaa rahapolitiikkaa, eikä yksittäisellä euroalueen jäsenvaltiolla ole epäsymmetrisen häiriön tilanteessa käytettävissään kaikkia niitä makrotalouspolitiikan välineitä joita oman valuutan omaava valtio voi käyttää (COM (2018) 387 final, s. 2). Komission ehdotuksen tarkoituksena on tarjota rahapoliittisten keinojen tilalle muita tapoja reagoida epäsymmetrisiin häiriöihin, eikä valtioneuvoston kirjelmässä korostettu markkinakuri (U 86/2018, s. 9) tai siinä esitetty politiikkasuositus – se että epäsymmetrisen häiriön tilanteessa häiriötä tulee syventää myötäsykliä poliitikalla – selvästikään vastaa siihen haasteeseen, johon komissio pyrkii ehdotuksellaan vastaamaan.

¹ Suomen BKT supistui vuosina 2012-14, säilyi jokseenkin ennallaan vuonna 2015, ja kasvoi nopeahkosti vuosina 2016-17. EU-yhteyksissä käytetään kolmea eri mittaria – rakenteellista jäämän muutosta, ns. DFE-mittaria ja ns. ”alhaalta ylös” -mittaria – EU:n jäsenmaiden finanssipolitiikan virituksen arviointiin. Suomen valtion finanssipolitiikka oli ”alhaalta ylös” -mittarilla arvioiden kiristävää vuosina 2012-2016, DFE-mittarilla arvioiden kiristävää vuosina 2014-2016 ja rakenteellisen jäämän muutoksellakin arvioiden kiristävää vuosina 2015-16. Vuonna 2017 finanssipolitiikka oli kaikilla em. kriteereillä arvioiden elvyttävää. (Ks. Ahola, I. ym., 2017, ”Finanssipolitiikan päätösperäisyyden arvioiminen – vaihtoehtoisten mittareiden esittely”, Valtiovarainministeriön julkaisu, 40/2017, s. 25.)

Komission ehdotuksessa epäsymmetrisen häiriön vakavuuden kriteerinä toimii työttömyyden kehitys. Ehdotuksen artiklan 4 mukaan vakava epäsymmetrisen häiriö on toteutunut silloin, kun neljännesvuosittainen työttömyysaste *sekä* ylittää prosenttiyksiköllä vuotta aiemman, vastaavan vuosineljänneksen työttömyysasteen *että* ylittää 60 aiemman vuosineljänneksen keskimääräisen työttömyysasteen. Ehdotetun tuen sitominen työttömyysasteeseen tuntuu perustellulta valinnalta, sillä työttömyysaste on yksinkertaisen mittausmenetelmän omaava suure, jota olisi erittäin vaikea manipuloida tuen saamiseksi.

Valtioneuvoston kirjelmä tuo esiin komission ehdotukseen kohdistuvana kriittisenä näkökohtana sen, että aktiivointiehtona ei käytetä investointeja; kuten kirjelmässä todetaan, lainansaannin ehtona ei ole esimerkiksi se, että ilman tukea investointeja oltaisiin leikattu tai leikkaamassa. Kirjelmässä kannetaan huolta myös siitä, että lainan avulla rahoitetut investoinnit syrjäyttäisivät muita investointimenoja (s. 7) ja siitä, että järjestely saattaisi johtaa pysyviin tulonsiirtoihin jäsenmaiden välillä (s. 9).

Em. kriittiset näkökohdat sopivat huonosti yhteen, koska menettely, jossa uusien investointien tukemisen kriteerinä käytettäisiin aiempia investointimenoja tai -päätöksiä, mahdollistaisi vakausjärjestelyn väärinkäytön (eli sen että julkisia investointeja leikattaisiin vain, jotta niitä voitaisiin myöhemmin kasvattaa Euroopan Unionin taloudellista tukea hyödyntäen) ja kasvattaisi näin järjestelyn muita investointeja syrjäyttävää vaikutusta. Koska komission ehdotuksessa tuen ehtona on työttömyysprosentin kasvu *vuotta aiempaan työttömyysprosenttiin verrattuna* (eikä esimerkiksi johonkin työttömyyden teoreettiseen tasapainotasoon verrattuna), euroalueen jäsenmaan olisi myös erittäin vaikea käyttää komission ehdottamaa järjestelyä sellaiseen pysyvien tulonsiirtojen hankintaan, josta valtioneuvoston kirjelmässä kannetaan huolta.

Valtioneuvoston kirjelmässä kannetaan aiheellisesti huolta siitä, että valtiosopimusten välityksellä tapahtuva unionin toiminnan rahoituksesta sopiminen (kuten esimerkiksi komission ehdotuksen mukainen, vakautustukirahaston toimintaa koskevan sopimuksen solmiminen) saattaa johtaa unionin rahoituksen sirpaloitumiseen (s. 6). Komission ehdotuksessa todetaan, että myös Euroopan vakausmekanismi tai sen oikeudellinen seuraaja (joksi on toisinaan kaavailtu Euroopan valuuttarahastoa) voisivat tarjota rahoitusta asetuksen mukaisesti perustettavan rahoitusvälineen rinnalla (COM (2018) 387 final, s. 4). Komission ehdotus jättääkin epäselväksi, miksi ehdotetun investointien vakausjärjestelyn perustaminen olisi parempi vaihtoehto kuin ehdotuksen mukaisten luottojen välittämisen ja niihin liittyvän korkotuen maksamisen määrääminen Euroopan vakausmekanismin sekä sen mahdollisen oikeudellisen seuraajan tehtäviksi.

Helsingissä 25.9.2018

Ilkka Kiema
Tutkimuskoordinaattori, ennustepäällikkö
Palkansaaajien tutkimuslaitos